Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 54, Ekim 2021, s. 246-265

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.52665>

Dr. Öğr. Üyesi Nadide ŞAHİN

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, nadide.sahin@erzincan.edu.tr

ORCID: 0000-0001-8986-3686

PSİKOAKTİF BİTKİLERİN RİTÜELİSTİK KULLANIMI: PEYOTİZM / AMERİKAN KIZILDERİLİ KİLİSESİ (NAC) ÖRNEĞİ

Özet

Peyote Meksika ve Güney Amerika'ya özgü (*Lophophora williamsii*) dikensiz bir kaktüs türüdür. Bu kaktüs halüsinojenik bitkilerin kullanımına ilişkin Orta ve Güney Amerika'nın çoğuna yayılmış olan eski ve geniş yerel geleneğin bir parçasıdır. Yerli halk arasında büyük bir cazibeye sahip olması öncelikle bitkinin *manasını* çarpıcı bir şekilde gösteren halüsinojenik özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu özelliği ile psikoaktif bir bitki olan Peyote, Kızılderililer tarafından yüz yıllardır dini ve tıbbi amaçlı olarak kullanılmaktadır. Onlar için Peyote bilinç üzerindeki güçlü etkileri sayesinde ruhlarla -başta Yüce Ruhla- iletişim kurdurabilen bir "elçi" olarak işlev görmektedir. Meksika topraklarındaki İspanyol sömürgesi sırasında ilk defa Peyote ile tanışan Avrupalılar, başta meskalin olmak üzere içerdiği çeşitli alkaloidler nedeniyle halüsinatif özellikteki bitkiyi şeytani bir kök olarak nitelendirmiştir. Ardından 1620'de Peyote kullanımını yasaklayan bir kanun çıkarılarak bitkiyi ritüelistik veya tıbbi amaçlı kullananlar engizisyon mahkemelerinde yargılanıp çeşitli cezalara çarptırılmıştır. Sonraki süreçte sömürgeci güçler ve yerli halk arasında uzun müddet devam eden çatışmalar Peyote'nin kullanımını ortadan kaldırmamıştır. Aksine kültürel soykırımla karşı karşıya kalan yerli kabileler arasında toplumun yeniden inşasına yardımcı bir sembol olarak hızla yayılmıştır. 1850'lerden sonra ise kaktüsün kullanımı ile ilgili uygulamalara misyonierlerin etkisiyle Hristiyanlığa ait unsurlar dâhil edilerek senkretik bir yapıya bürünmüştür. 19. yüzyılın sonlarına doğru

Nebraska’da yaşayan Winnebago kabilesi arasında Peyote’nin ritüelistik tüketimi etrafında şekillenen bu senkretik yeni ritüel biçimini ifade etmek üzere “Peyotizm/Peyote İnancı” kavramları kullanılmaya başlanmıştır. Peyote inancına sahip kabilelerin bir araya gelerek 1918’de Amerikan Kızılderili Kilisesi’ni kurmasıyla bu inanç kurumsallaşmıştır. Hükümet ve eyalet yönetimlerinin Peyote’nin ritüelistik kullanımını yasadışı kabul etme yönündeki yoğun faaliyetlerine rağmen Kilise uzun müddet sergilediği mücadeleler neticesinde 1978 yılında “Amerikan Kızılderilileri Dini Özgürlük Yasası” ile Peyote’nin ritüelistik kullanımını koruma altına almıştır. Günümüzde 300.000 kadar mensubu olduğu belirtilen Kızılderili Kilisesi bir başka deyişle Peyotizm, Kuzey Amerika Kızılderilileri arasında yerli haklarını savunan en başarılı hareket olma özelliğini taşımaktadır. Bu çalışma ile yerlilerce kutsal kabul edilen Peyote kaktüsünün özellikleri ve insan üzerindeki etkileri, meskalin üreten halüsinojenik bir bitki olması nedeniyle narkotik kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ile ilgili tartışmalar, Peyote kaktüsünün ritüelistik kullanımı çevresinde şekillenen Peyotizmin resmî bir hüviyete kavuşma süreci ve Kızılderili Kilisesi taraftarlarınca icra edilen Peyote ayininin içeriğinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Dinler Tarihi, Peyote, Peyote Yolu, Amerikan Kızılderili Kilisesi, Halüsinojenik Bitkiler

THE RITUALISTIC USE OF PSYCHOACTIVE HERBS: THE CASE OF PEYOTISM/ NATIVE AMERICAN CHURCH (NAC)

Abstract

Peyote (*Lophophora williamsii*) is a spinless cactus native to Mexico and South America. This cactus is part of an ancient and extensive local tradition of using hallucinogenic herbs, which has spread throughout much of Central and South America. Its great attraction among the native Americans is primarily due to the hallucinogenic properties of the plant, which strikingly demonstrate its *mana*. Peyote, a psychoactive/psychedelic plant with this feature, has been used by Indians for religious and medical purposes for centuries. For them, peyote functions as a *messenger* that can communicate with spirits—especially the Great Spirit—through its powerful effects on consciousness.

Europeans, who met peyote for the first time during the Spanish colonization in Mexico, described the hallucinatory plant as a demonic root because of the various alkaloids it contains, especially mescaline. Then, in 1620, a law banning the use of peyote was passed, and those who used the plant for ritualistic or medicinal purposes were tried by the inquisition courts and sentenced to various punishments. In the following period, the long-lasting conflicts between the colonial powers and the indigenous people did not eliminate the use of peyote. On the contrary, it quickly spread among the North American plain tribes as a symbol to help rebuild society among indigenous tribes facing cultural genocide. After the 1850s, the practices related to the use of cactus took on a syncretic structure by including elements of Christianity with the influence of missionaries. Towards the end of the 19th century, among the Winnebago tribe living in Nebraska, the concepts of

Peyotizm / Peyote Religion began to be used to express this syncretic new ritual form shaped around the ritualistic consumption of peyote. This belief was institutionalized when tribes with peyote belief came together and founded the Native American Church in 1918. Despite the intense activities of the government and state governments to make the ritualistic use of peyote illegal, the Church protected the ritualistic use of peyote with the American Indians Religious Freedom Act in 1978 as a result of its long struggles. The Native American Church, which is stated to have 300,000 members today, in other words, Peyotism, has the distinction of being the most successful movement defending indigenous rights among North American Indians.

In this study, the properties of the peyote cactus, which is considered sacred by the natives and its effects on humans; debates on whether it can be considered within the scope of narcotic because it is a hallucinogenic plant that produces mescaline; the process of formalization of Peyotism shaped around the ritualistic use of the peyote cactus; and the examination of the content of the peyote ritual performed by the supporters of the Native American Church are aimed to examine.

Keywords: History of Religions, Peyote, Peyote Road, Native American Church, Hallucinogenic Herbs

GİRİŞ

Antik çağlardan beri ruhun dünyevî gerçeklikten kurtulduğu kendinden geçme ve coşkunluk hali olan vecd için farklı formlardaki uyuşturucu maddeler çeşitli inançlarda uyarıcı vasıtası olarak hizmet etmektedir. Kimi kaynaklarda şamanik trans olarak da ifade edilen ve halüsinojenik¹ etkiyle çeşitli vizyonların da eşlik ettiği bu coşkunluk haline çoğunlukla ruhî tesirlerden meydana gelen psikojenik² bir süreç olarak bakılmıştır. Ancak şaman törenlerinin daha yakından incelenmesi, genellikle psikoaktif³ bileşenlerin de bu sürece dahil olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Özellikle çok çeşitte halüsinojen içerikli bitkilerin kullanıldığı Amerikan yerlileri arasında durum bu şekildedir. Halüsinojenik maddelerin dinî ritüellerde kullanıldığı durumlarda bu halüsinasyonların kaynağı olarak görülen bitki, yüceltme ve ilahileştirmenin de nesnesidir. Bu tür kutsallaştırılmış güçlerin en yaygın örnekleri Ayahuasca⁴ ve Peyote'dir.⁵

Peyote, kökeni itibarıyla Rio Grande ve Meksika'ya özgü dikensiz bir tür kaktüs türüdür. İçindeki psikoaktif maddelere bağlı olarak halüsinojen bir bitkidir. Peyote'nin üst kısımları, halüsinojenik etkileri olan meskalin içerir. Peyote ve ayahuasca gibi meskalin içerikli

¹ Halüsinojen, gerçekte var olmayan fakat kişi tarafından algılandığı düşünülen nesnelerin görülmesine neden olan ve bu durumun ortaya çıkmasını sağlayan maddeler için kullanılan kavramdır. Farklı kimyasal yapıları ve etki mekanizmaları bulunan halüsinojenler algı, düşünce ve duygularda değişikliklere neden olurlar. bk. Yıldız Akvardar, "Halüsinojenler", *Madde Bağımlılığı Tanı ve Tedavi Klavuzu El Kitabı* (PDF: Sağlık Bakanlığı Yayınları, 2012), 181.

² Psikolojik kökenli unsurlar kastedilmektedir.

³ Merkezi sinir sisteminde etki göstererek beynin işlevlerini değiştirip algı, bilinç ve davranışta geçici değişikliğe neden olan kimyasal maddeleri ifade eden bir terimdir.

⁴ Ayahuasca, Amazon yerlilerince yüzyıllardır dini ve tıbbi ritüellerde kullanılan psikoaktif bir içecektir. Ayrıntılı bilgi için bk. Ralph Metzner (ed.), *Ayahuasca: Hallucinogens, Consciousness, and the Spirit of Nature* (New York: Thunders Mouth Press, 1999).

⁵ Weston La Barre, *The Peyote Cult* (Norman - London: University of Oklahoma Press, 2012), 8-9; Ake Hulkrantz, *The Attraction of Peyote* (Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1997), 7.

halüsinojenik kaktüslerin Meksika Kızılderililerince dinî törenlerde binlerce yıldır kullanıldığını bilinmektedir. Makalemiz çerçevesinde ele alacağımız Peyotizm ile kastedilen ise Meksika'daki ritüellerin bir türevi olmakla birlikte ondan farklı bir şekilde tarihsel olarak ayrıntılı ve yeni bir biçimini temsil etmektedir. Kaynaklarda "Peyotizm", "Peyote İnancı/Dini" ya da "Ova (yerlilerinin) Peyote İnancı" olarak adlandırılan bu yeni tarz Peyote İnancı, Kızılderililerin kendilerine özgü geleneksel ilkelerle Hristiyanlığa ait birtakım ilkeleri harmanlayarak oluşturduğu ve tomurcukları yenildiğinde halüsinasyonlara (vizyonlara) neden olan Peyote kaktüsünün ritüelistik tüketimi çevresinde şekillenen inancı ifade etmektedir. Bu inanç kaynaklarda dinî organizasyonuna referansla Amerikan Kızılderili Kilisesi (Kızılderili Kilisesi) olarak da adlandırılmaktadır. Bu inanca mensup Kızılderililer ise inançlarını ifade etmek üzere "Peyote Yolu" kavramını kullanmayı tercih etmektedir. 19. yüzyılın ortalarına doğru Amerika'nın Büyük Ovalar olarak adlandırılan bozkır bölgesindeki yerli halk arasında ortaya çıkmış olan Peyotizm o dönemden günümüze Amerika ve Kanada'nın birçok bölgesine yayılmıştır.⁶

Peyotizm olarak da adlandırılan Kızılderili Kilisesi, günümüzde Kuzey Amerika Kızılderilileri arasındaki en yaygın yerli dinî hareket ve Pan-Kızılderiliciliğin⁷ en etkili biçimlerinden biridir. Bu inançla ilgili olarak Amerika ve Avrupa'da 19. yüzyıldan beri araştırmalar yapılmakta, konu ile ilgili çok sayıda kitap, makale vb. yayınlar çıkarılmaktadır. Ancak gördüğümüz kadarıyla ülkemizde Dinler Tarihi alanında bu hususla ilgili olarak herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu yönüyle ele aldığımız makalenin literatüre önemli bir katkı sağlamasını amaçlamakta ve sonraki araştırmalar için bir basamak olmasını ummaktayız.

Konuyu tüm yönleriyle ele almak bir makalenin boyutunu çok fazla aşacağından belirli bir çerçeve ile sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda çalışmamızda öncelikle bu halüsinojenik bitkinin kökeni, özellikleri, insan üzerindeki etkileri ve uyuşturucu bir madde olup olmadığı ile ilgili tartışmalar irdelenmiştir. Sonraki başlıkta ise bu inanın kurumsallaşma sürecinden ve bu süreçte başta hükümet olmak üzere Peyotizm aleyhtarlarına karşı verilen mücadeleden bahsedilmiştir. Ardından Peyote ayininin ne amaçla ve nasıl gerçekleştirildiği üzerinde durularak verilen tüm bilgiler çerçevesinde sonuç kısmında bir değerlendirmede bulunulmuştur.

1. Peyote Kaktüsü

Peyote, Rio Grande'nin her iki tarafında ve Kuzey Meksika'nın büyük bölümünde yetişen dikensiz bir kaktüs türüdür. Ortalama sekiz santimetre genişliğinde beş santimetre boyunda çoğunlukla mavi-yeşil ya da gri- yeşil renkli olan bu bitki beyaz veya pembe çiçekler açmaktadır. Tek başına veya uzun bir kökten yere yakın kümeler halinde büyüyen bitkinin daha fazla tomurcuk vermesi için açıkta kalan tepe kısmı kesilerek hasat edilmektedir. Kaktüsün üzerinde bulunan tomurcuk filizleri taze yahut geleneksel yöntemlerle kurutularak tüketilmektedir.⁸

⁶ Edward Frederick Anderson, *Peyote: The Divine Cactus* (Arizona: University of Arizona Press, 1996), 20.

⁷ Amerika'daki bütün yerli kabilelerin birleştirilmesini amaçlayan felsefi ve politik yaklaşım. Geniş bilgi için bk. Robert K. Thomas, "Pan - Indianism", *Midcontinent American Studies* 6/2 (1965), 75-83.

⁸ Anderson, *Peyote: The Divine Cactus*, XVII.

Peyote kaktüsün konumuz açısından asıl önemi otuzdan fazla alkaloid⁹ içermesidir. Bunlardan biri meskalin adı verilen halüsinatif bir maddedir. Meskalin merkezi sinir sistemini etkileyip beyin işlevlerini değiştirerek algı, bilinç, ruh hali ve davranışta geçici değişiklikler oluşturan psikoaktif bir maddedir. Bir başka deyişle diğer birçok halüsinojen gibi meskalin beyindeki serotonin reseptörlerini birbirine bağlayarak coşkulu hisler ve kaleydoskopik¹⁰ bir görüş oluşturmaktadır. Peyote'nin üzerindeki tomurcuk filizlerini yuttuktan yaklaşık yarım saat sonra ilk ön etkiler hissedilmektedir. Kaleydoskopik görüntüler öncesi gerçekleşen bu ilk etkiler garip bir sarhoşluk hissi ve bilinç durumundaki küçük algısal değişikliklerdir. Bununla birlikte alınan miktar ve fiziksel özelliklere bağlı olarak solunum basıncının yükselmesi, özellikle yüz ve boyunda kas gerginliği ve olası mide bulantısı gibi güçlü fiziksel etkileri de olabilmektedir. Ancak hoş olmayan bu belirtilerin bir saat içinde kaybolmaya ve yerini değişmiş bilinç durumuna yani vizyonlara bırakmaya başladığı aktarılmaktadır.¹¹

Peyote'nin en yaygın kullanım yöntemi, püskülleri ve kumu temizledikten sonra taze veya kuru tomurcuk filizlerini çiğneyip yutmaktır. Peyote törenlerinde genellikle bu yöntemle tüketilir. Ancak bazı kabilelerde bitki çayı olarak da içilmektedir. Bu yollardan biri ile tüketilen Peyote'nin öforik bir zihin durumuna yani aşırı abartılı mutluluk, heyecan ve kendine güven haline ve bunun yanı sıra güçlü bir gözlem gücüne sebep olduğu belirtilir. Bitkinin içinde bulunan meskalinin sebep olduğu bu hal içinde örnek bir fotoğrafı verilmiş olan kaleydoskopik görüntüler, hareketli halüsinasyonlar ortaya çıkar. Tecrübe eden insanlar çevrelerindeki dünyaya bakarken görsel algıda çok az değişiklik olduğunu veya hiç değişmediğini, ancak gözlerini kapattıklarında zihin ekranlarında abartılı renklere sahip sürekli değişen kaleydoskopik kalıplar gördüklerini belirtirler. Bazen çeşitli seslerde bu sanrılara eşlik eder.¹² Meskalin bu kişilerde uyarılmış hayal gücünün yanı sıra zamansızlık duygusuna da neden olur. Etkileri genellikle on iki saat sonra sonlanır. Mescaline ve LSD gibi maddelerin birey ve gruplarda oluşturduğu deneyimlerle ilgili araştırmalarda bulunan Blewett ve Chwelos bu deneyimlerin genel özelliklerini şu şekilde maddelendirmektedir:

- Evrenle bir olma duygusu
- Kendini objektif olarak görme ve değerlendirebilme yeteneği
- Olağan benlik kavramından sıyrılarak kişinin bedeninden ayrılması ve bir ruh olarak özgürce hareket edebildiğini hissetmesi
- Zaman algısında değişiklik, bir anın bir ömür gibi hissedilmesi

⁹ Alkaloid bitkilerden elde edilen, farmakolojik olarak aktivite gösteren nitrojen içeren bazik bileşiklerdir. Bu bileşiklerden bazıları halüsinasyonlara/sanrılara neden olmaktadır. bk. Tuba Baygar, *Alkaloidlerin Kimyasal Analizi ve Biyolojik Aktivitelerinin Belirlenmesi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 8-9.

¹⁰ Allckblog, "Kaleydoskop veya Çiçek Dürbünü Olarak Geçen Aygıt Hakkında Bilgi" (Erişim 1 Nisan 2021).

¹¹ Adam Gottlieb, *Peyote and Other Psychoactive Cacti* (California: Ronin Publishing, 1977), 6.

¹² La Barre, *The Peyote Cult*, 10, 17, 138, 251.

- Algısal alanların genişlemesi
- Felsefî ve dinî kavramları derinlemesine anlama duygusu
- Diğer insanların duygusuna karşı artan hassasiyet.¹³

Peyote'nin içinde bulunan meskalinin insan zihni üzerindeki bu psişik etkileri Peyote İnancı'nın ardındaki itici güçtür.¹⁴ Peyote bu psişik deneyimlerin elde edilmesi için kimyasal anahtar görevi görmektedir. Buna göre halüsinojenik bir bitki olan Peyote'nin zihni açarak sinir sistemini olağan kalıplarından kurtardığı ifade edilir. Tüm bu nitelikler, bu bitkinin yerlilerce kişinin dinî anlamda kendini gerçekleştirme aracı olarak görülmesinin yolunu açmaktadır.¹⁵

Amerikan Kızılderilileri eylemlerini farklı düzeylerde gerçekleşen bilinçlerarası (öznelerarası) vizyoner deneyimler üzerine inşa etmektedirler. Bir başka deyişle Amerikan yerli inanışlarının çoğu doğaüstü olanın doğrudan inanırlar tarafından yukarıda belirtilen özellikler çerçevesinde psikodinamik ve farmakolojik deneyimine dayanmaktadır. Bu durum antik çağlardan itibaren Kızılderilileri halüsinojenik bitki dünyasını keşfetmeye yöneltmiştir.¹⁶ Son araştırmalar bu bitkilerden Peyote kaktüsünün muhtemelen 5000 yıl öncesinden beri Kızılderililer tarafından bilindiğini ve kullanıldığını göstermektedir.¹⁷ Diğerlerine kıyasla Peyote kaktüsünün kullanımı yerli inanırlar için doğaüstü olanla daha da güçlü bir bağlantı vasıtası olmuştur. Peyote'nin içerisinde bulunan meskalin bu bağlantıyı sağlayan başlıca etmendir.

Söz konusu meskalin olduğunda bu noktada devreye Peyote'nin narkotik (uyuşturucu) madde kapsamında olup olmadığı tartışmaları girmektedir. Yapısının her ne kadar LSD, psilosibin ve harmin gibi uyuşturucu maddelerle birebir aynı olmasa da benzer halüsinojenik etkiler ortaya çıkardığından meskalinin biyolog ve tıpçılarca uyuşturucu (narkotik) madde kapsamında değerlendirildiğini belirten Carroll Barber bu görüşe itiraz etmektedir. Kendisi de dahil birçok antropoloğun bu değerlendirme konusunda onlarla hem fikir olmadığı aktaran Barber bir maddeyi narkotik olarak belirlemede bağımlılığın tek önemli kriter olarak kullanılması gerektiği fikrine karşı çıkarak; bağımlılığın farmakolojik ve fizyolojik olmaktan ziyade öncelikle psikolojik ve sosyal bir fenomen olarak tanımlanabileceğini savunur. O, bu düşünceden hareketle tıbbın uyuşturucu ile ilgili olarak “kullanıcının kendisine ve dış dünyaya ilişkin algısını değiştirebilen veya çarpıtabilen bir maddedir” açıklaması yerine antropolojik bir tanım sunmak gerektiğini düşünmektedir.¹⁸

Yukarıda ifade edildiği üzere Peyote'nin narkotik bir madde olup olmadığı tartışmalarında bazı araştırmacılar “bir ilaç/madde fiziksel bağımlılık oluşturuyorsa uyuşturucu olarak kabul edilir” savından hareket ederek bu kaktüsü uyuşturucu maddeler arasına dâhil etmektedir. Buna karşın

¹³ Duncan B. Blewett - Nick Chwelos, *Handbook for the Therapeutic Use of Lysergic Acid Diethylamide-25 Individual and Group Procedures* (b.y.: y.y., 1959), 4; Multidisciplinary Association for Psychedelic Studies (MAPS), “Handbook for the Therapeutic Use of Lysergic Acid Diethylamide-25 Individual and Group Procedures” (Erişim 1 Nisan 2021).

¹⁴ Anderson Edward Frederick, “The Biogeography, Ecology, and Taxonomy of Lophophora”, *Brittonia* 21/4 (1969), 300-303; Anderson Edward Frederick, “Structure, Development and Taxonomy of the Genus Lophophora”, *American Journal of Botany* 57/5 (1970), 572-574.

¹⁵ Hulkrantz, *The Attraction of Peyote*, 22.

¹⁶ La Barre, *The Peyote Cult*, XV.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. El-Seedi Hesham R. vd., “Prehistoric Peyote Use: Alkaloid Analysis and Radiocarbon Dating of Archaeological Specimens of Lophophora from Texas”, *Journal of Ethnopharmacology* 101/1-3 (2005), 238-242.

¹⁸ Carroll G. Barber, “Peyote and the Definition of Narcotics”, *American Anthropologist* 61/4 (1959), 641-642; Hulkrantz, *The Attraction of Peyote*, 23.

antropologların ise meskalin dâhil herhangi bir uyuşturucu maddenin narkotikler arasındaki konumunu belirlemede bağımlılıktan başka pek çok niteliğin de ele alınması gerektiğini düşündükleri belirtilmektedir. Bazı araştırmacılar uyuşturucu maddelerin “alışkanlık” oluşturan özelliğine yapılan bu vurguya karşın Amerikan Kızılderililerinde veya diğer Peyote kullanıcılarında bu kaktüsten kaynaklı bir “bağımlılık” olduğuna dair hiçbir kanıt bulunmadığını öne sürmektedir. Peyote inancı konusunda ayrıntılı araştırmaları bulunan La Barre’ye göre konuyu ele alan antropologlar genel olarak Peyote’nin uzun süreli kullanımı da dâhil olmak üzere bağımlılık oluşturmadağı konusunda hem fikir görünmektedir.¹⁹ Bu araştırmacılar Peyote’nin uyarıcı ve sarhoş edici olduğunu kabul etmekle birlikte bağımlılık yaptığı kabul edilen yaygın narkotik ilaçlardan ayrı tutulması gerektiğini düşünmektedir.²⁰ Bitkiyi narkotik bağlamdan çıkarma teşebbüsü ile ilgili bütün bu görüşler muhtemelen Peyote’nin dinî ve tıbbî amaçlı kullanımının siyasî ve yasal otoriteler tarafından yasaklanmasını engellemek içindir.²¹

Peyote’nin “narkotik” olarak adlandırılmasını uygun bulmayan araştırmacılar kültürel (etnografik) odaklı bir düşünce çerçevesinde ilk olarak “psikotropik” ya da “psikedelik” kavramlarını önermiştir.²² Psikotrop madde merkezi sinir sistemini etkileyip beynin işlevlerini değiştirerek algı, ruh hali, bilinç ve davranışta geçici değişikliklere sebep olan kimyasal maddedir. Psikedelik ruh veya zihin anlamındaki *psike* ile ortaya çıkarmak, tezahür etmek anlamındaki *delos* sözcüklerinin birleştirilmesiyle meydana gelen kelimedir. Psikedelik deneyim yaşayanlar bunu gözle görünmeyen ruhsal dünyanın açığa çıkması, görünür hale gelmesi durumu olarak tanımlamaktadır. Psikedelik bilinci değiştirerek hayal gücünü artıran, duyguları zenginleştirmek için kullanılan, çoğu zaman görsel işitsel değişikliklere de neden olan halüsinojenik maddedir. Her iki kavramın da bağımlılık çağrışımından uzak zihin- dönüştürücü, zihin- geliştirici, zihin-açıcı etkiye odaklı kullanılan kavramlar olduğu ifade edilir. Ancak bunlar 1960’lardan sonra daha ziyade uyuşturucu kültürüyle bağlantılı olarak kullanılmaya başlandığından günümüzde daha az tercih edilir hale gelmiştir.²³

Yukarıda ifade edilenler kavramlar dışında kullanılan üçüncü bir kelimedede “psikoaktif” kelimesidir. Bu kavram diğer ikisinden daha yerinde ve uygun görülmektedir. Psikoaktif madde algı ve ruh durumunda genellikle bireyin hoş kabul ettiği değişikliklere neden olan kimyasal madde olarak tanımlanır.²⁴

Peyote deneyimini tecrübe eden bireyler bu kaktüs tüketiminin kişinin üzerindeki fiziksel ve kimyasal farmakolojik etkileri ile ilgili birtakım bilgiler vermektedir. Yukarıda aktarılmış olan meskalin tecrübesinin genel özellikleri bağlamında gerçekleşen bu etkiler Peyote mensuplarının sahip oldukları inanışlar çerçevesinde algılanmakta ve yorumlanmaktadır. Buna göre Peyote tüketiminin en göze çarpan sonuçlarından biri vizyonlardır. Bu vizyonlarda yer alan görsel fenomenler kültürel olarak Kızılderili sembolizmi ve inancı içinde tezahür etmektedir. Bir başka deyişle görsel unsurlar kabileye bağlı olarak genellikle önemli kabul edilen hayvan ya da bitki

¹⁹ La Barre, *The Peyote Cult*, 148; Weston La Barre, “Statement on Peyote”, *Science* 114/2970 (1951), 582.

²⁰ David W. Maurer, “Peyote is not a Drug of Addiction”, *American Anthropologist* 62/4 (1960), 684; La Barre, *The Peyote Cult*, 223.

²¹ Barber, “Peyote and the Definition of Narcotics”, 644.

²² Oliver La Farge, “Defining Peyote as a Narcotic”, *American Anthropologist* 62/4 (1960), 689.

²³ Hulkrantz, *The Attraction of Peyote*, 25; Psikedelik kavramı ile ilgili geniş bilgi için bk. Timothy Leary vd., *The Psychedelic Experience* (London: Penguin Classics, 2008).

²⁴ Hulkrantz, *The Attraction of Peyote*, 22-23.

motiflerinin canlı renklerde ve çoğu zamanda hareketli formlarıdır.²⁵ İnanırlar Peyote'nin görme yeteneklerini²⁶ çok daha iyi hale getirdiğini kabul ederler.²⁷ Kapalı gözlerle deneyimlenen vizyonlar ilk etapta yavaş yavaş ortaya çıkar ancak hızla daha belirgin hale gelir. Son olarak her türden fantastik şekiller alabilen capcanlı renkler bir tür titreşim gibi sürekli hareket halinde renk oyunlarına erişir.²⁸ Peyote tüketiminin bu görsel halüsinasyonlar dışında bir başka etkisi de işitsel halüsinasyonlardır. Ayine iştirak edenler gizemli sesler duyduklarını ileri sürmektedirler. Bazı kabilelerde bu durum Peyote Yüce Ruhu'nun ayin sırasında şarkı söyleyen katılımcılara eşlik etmesi şeklinde açıklanmaktadır.²⁹

Peyote tüketiminin kayıtlara geçen bir başka etkisi de sesleri görme ya da gördüğü şeyleri duyma şeklinde herhangi bir duyunun otomatik olarak başka bir duyu algısını tetiklemesini ifade eden sinestezik deneyimlerdir.³⁰ Örneğin ayine iştirak eden bazı Kızılderililerin güneşin doğuşunu kükreme sesi ile duyduğunu yahut davul sesi ile yukarı kaldırdığını hissettiğini söyledikleri kaydedilmektedir.³¹

Peyote konusunda uzman araştırmacılardan biri olan La Barre Peyote tüketiminin “çift bilinç” olarak ifade ettiği duruma neden olduğunu da iddia etmektedir. Yani Peyote ayini sırasında bu kaktüsü tüketen kişi bir taraftan onların gerçekliğine ikna olduğu çeşitli halüsinasyonlar deneyimlerken diğer taraftan halüsinasyon gördüğünün farkındadır. Tanrı/Yüce Ruh'la irtibatını sağladığına inandığı bu halüsinasyonları oluşturanın ise kutsal Peyote olduğunu gayet iyi bilmektedir. Bu durumda birey kendini iki farklı kişi olarak deneyimlemekte yahut bedeni kendi başına özerk bir yaşam sürmektedir.³²

Peyote kullanımının bir başka önemli etkisi de ritüel çemberindeki bireylerde daha önce ifade edildiği gibi kardeşlik, birlik, dayanışma ve dostluk duygusunu yoğun olarak artırmasıdır. Bazı araştırmacılara göre bu duygular en az vizyoner deneyimler kadar önemlidir. Ayine katılan herkesin aralarında yabancılarında bulunduğu törenler dâhil olmak üzere birbirlerine olağandışı güçte sempati duyguları yaşadıkları belirtilir. Topluluk üyeleri için duyulan kardeş sevgisi,

²⁵ Çoğunlukla peyote ve peyote vizyonlarını betimleyen “huichol art” adı altında yapılan internet araştırmalarında bu vizyonların görsel örneklerini görmek mümkündür.

²⁶ Burada görme organının yardımı olmaksızın görme ve algılamadan bahsedilmektedir.

²⁷ La Barre, *The Peyote Cult*, 256.

²⁸ Walter E. Dixon, “The Physiological Action of the Alkaloids Derived from Anhalonium Lewinii”, *Journal of Physiology* 25 (1899), 80; La Barre, *The Peyote Cult*, 141; Meskalinin neden olduğu vizyonlar ve özellikleri için bk. C. R. Marshall, “An Enquiry into the Causes of Mescal Visions”, *Journal of Neurology and Psychopathology* 17/68 (1937), 289-304.

²⁹ La Barre, *The Peyote Cult*, 18.

³⁰ Sinestezi bir tür algı değişimidir. Bu durumdaki kişiler için yazılar, konuşulan dil renklenir, beyinde adeta gökkuşağı oluşturur. Örneğin sinestezik kişi limon kelimesini hangi renk yazılırsa yazılırsın sarı olarak görmektedir.

³¹ Weston La Barre, “Peyotl and Mescaline”, *Journal of Psychedelic Drugs* 11/1-2 (1979), 33-39; George D. Spindler, “Personality and Peyotism in Menomini Indian Acculturation”, *Psychiatry* 15/2 (1952), 151-159.

³² La Barre, *The Peyote Cult*, 12; Weston La Barre, “Anthropological Perspectives on Hallucination and Hallucinogens”, *Hallucinations: Behavior, Experience and Theory*, ed. Ronald K. Siegel - Louis J. West (New York: John Wiley, 1975), 34-40; Ayrıca bk. Paul Radin, *The Winnebago Tribe* (Lincoln-London: University of Nebraska Press, 1990), 390-426.

üyelerin birbirlerine dürüst, arkadaş canlısı ve yardımsever olması altın kural kavramı ile altı çizilerek vurgulanır.³³

Peyote kaktüsü ile ilgili son olarak bir diğer özelliğin bu bitkiler yoluyla şifa talep etmek olduğunu söyleyebiliriz. Bir şifacının rehberliğinde kutsal ayin düzenlenmesi şartıyla kişiler için bu bitkilerin iyileştirici gücü açığa çıkarılmaktadır. Yerlilere göre kutsanmış Peyote de şamanın gözetiminde yapılan ritüellerle kişilerde hastalığa sebep olan dengesizliği gidermekte ve bu duruma sebep olan kötü ruhları ortadan kaldırmaktadır. Hatta bazı yerliler Peyote doğru kullanıldığında diğer tüm ilaçların gereksiz olduğunu iddia etmektedir. Bu iyileştirici güç, Peyote İnancı'nın Amerika'daki hızlı yayılımında etkili bir unsurdur ve bazı batılı maneviyatçılar arasında psikoaktif bitkilere başvurunun sebeplerinden birini teşkil etmektedir.³⁴

Buraya kadar ele alınan bilgilerden hareketle Peyote halüsinasyonlarının kendine özgü nitelikleri olmakla birlikte diğer vecd halüsinasyonları ile aynı genel kalıbı açığa vurduğu söylenebilir. Bu halüsinasyonlar çerçevesinde vizyon arayışının gerçekleşmesini sağlayan Peyote ayini yerliler için oldukça değerlidir ve inancın merkezini teşkil etmektedir. Kızılderililer için böyle bir önemi haiz ayin ile ilgili ayrıntılar daha sonraki bölümde ele alınacaktır. Bu konuya geçmeden öncelikle Peyote İnancı'nın resmî bir hüviyete kavuşma sürecinden bahsedilecektir.

2. Peyote İnancı'nın Kurumsallaşma Süreci - Amerikan Kızılderili Kilisesi (NAC)

Günümüzde Peyotizm ya da Peyote İnancı dendiğinde ilk akla gelen 1918 yılında kurulan Amerikan Kızılderili Kilisesi uhdesinde Peyote kullanımının ritüelin merkezini oluşturduğu inançtır. Bununla birlikte Peyote İnancı'nın ideolojik ve ritüelistik öncülleri çok daha erken dönemlere dayanmaktadır. Erken tarihlerden itibaren Peyote anavatani Meksika ve Rio Grande'de, Kızılderililerce bireysel veya kolektif olarak hem doğaüstü dünyaya dair subjektif deneyimlerini gerçekleştirme yolunda vizyonları sağlayan bir araç hem de her derde deva kutsal bir ilaç olarak kullanılmıştır.³⁵ Meksika'nın Jalisco eyaletinde yaşayan Huichol kabilesi arasında Peyote etrafında gerçekleştirilen eski ritüellerin geçmişten günümüze çok iyi bir şekilde korunduğu aktarılmaktadır. Buna göre Huichollar hem bereketli hasat, başarılı bir av yahut çok ganimet kazandıran savaşlar sonrasında yapılan kabilesel törenlerde hem de maddî-manevî hastalıkları iyileştirme amacıyla bu bitkiyi kullanmaktadır.³⁶ Kabilenin Peyote ile ilgili ritüellerinden en önemlisi ise her yıl kadın, erkek, çocuk tüm kabile halkının Peyote toplamak amacıyla kutsal çöl Wirikuta'ya yaptıkları 30 günlük hac yolculuğudur. Bu yolculuk onlar için kuraklık, kıt av veya hastalıklar yüzünden çok acı çektikleri dönemde gerçekleştirdikleri ilk Peyote arayışını sembolize etmektedir.³⁷ Huichol dışında Tarahumara, Tamaulipeç, Rio Grande'nin her iki tarafında yaşayan Coahuiltec ve daha birçok Meksika kabilesinde geçmişten günümüze Peyote hem kutsal törenlerin bir parçası hem de hastalıklara deva olan kutsal ilaç

³³ James Slotkin, *The Peyote Religion: A Study in Indian - White Relations* (New York: Octagon, 1975), 71.

³⁴ bk. Richard Evans Schultes, "The Appeal of Peyote (*Lophophora Williamsii*) as a Medicine", *American Anthropologist* 40/4 (1938), 698-715.

³⁵ La Barre, *The Peyote Cult*, 23, 29; James S. Slotkin, "Peyotism 1521-1891", *American Anthropologist* 57/2 (1955), 209-210; Peter T. Furst, *Hallucinogens and Culture* (San Francisco: Chandler and Sharp, 1976), 155.

³⁶ La Barre, *The Peyote Cult*, 39, 54.

³⁷ Barbara G. Myerhoff, *Peyote Hunt: The Sacred Journey of the Huichol Indians* (New York: Cornell University Press, 1976), 230-242.

olarak önemli bir yer tutmaktadır.³⁸ Meksika Kızılderililerince gerçekleştirilen bu ritüelizm zamanla diğer bölgelerdeki kabileleri de etkilemiş ve onlar arasında da benzer Peyote uygulamaları yaygınlaşmıştır.

Avrupalılar, Peyote'nin yerlilerce ritüellerde kullanımını ilk olarak sömürge döneminde Meksika'ya giden misyonerler aracılığı ile öğrenmiş; bu bitkiyi şeytanın hilesi, bitkinin etkisi ile görülen vizyonu da şeytanın etkisi altında görülen halüsinasyon olarak değerlendirmişlerdir.³⁹ Bazı araştırmacılara göre misyonerlerin Peyote uygulamalarına şiddetle karşı çıkması fizyolojik etkileri nedeniyle değil; yerlilerce kutsal kabul edilen kaktüsün dinini değiştirmeyi hedefledikleri toplum için dinî bir anlam ifade etmesi nedeniyle. Bu bağlamda misyoner din adamları tarafından Peyote tüketiminin neredeyse insan eti yemek kadar büyük bir günah olarak ilan edildiği belirtilir.⁴⁰ Misyonerler ve diğer aleyhtarlarının etkisiyle 1620'de engizisyon mahkemesince Peyote kullanımını yasaklayan bir ferman yayınlamış ve yalnızca tıbbi amaçlı değil ayin sebebiyle de olsa bu bitkiyi kullananlar cezaya çarptırılmıştır. Ancak bütün bunlar psikoaktif bir kaktüs olan Peyote'nin dinî ve şifa bulma amaçlı kullanımını ortadan kaldırmaya yetmemiştir.⁴¹

Kuzey Amerika'daki sömürgeci yayılmanın dinamikleri, uzun süre kuzey Meksika topraklarındaki yerli nüfus ile sınırlı kalan Peyote kullanımı ve uygulamalarının geleneksel topraklarının dışına yayılmasına neden olmuştur.⁴² Bir başka deyişle Amerika Birleşik Devletleri'nin Kızılderilileri anavatanlarından çıkarıp devlet tarafından onlar için ayrılmış bölgelere⁴³ göç ettirmeye yönelik politikası paradoksal olarak Peyote'yi ülkeye tanıtmıştır. Ortak kültürel çözülme durumunun da etkisiyle birlikte kabilelerin kitlesel olarak yer değiştirmesinin yol açtığı yakınlık durumu yeni kurulan "Kızılderili Bölgesi" içinde ve yakınlarında Peyote kullanımı da dâhil olmak üzere kabileler arası alışverişi harekete geçirmiştir. Peyote'nin çeşitli Kızılderili grupları arasında yayılma ölçeği de bu tarihsel bağlam dâhilinde anlaşılabilir. Araştırmacılara göre Peyote kullanımının kabileler arasındaki yayılımını etkileyen bir diğer unsur da 1879'da Pensilvanya'da kurulan yatılı Carlisle Kızılderili Okulu'dur. O dönemlerde en önemli yerli okulu olan Carlisle'ye on binden fazla yerli çocuğun devam ettiği belirtilir. Bu öğrencilerin kendi kabilelerinin yanına dönüşlerinin Peyote kullanımının farklı kabileler arasında yayılmasına katkı sağladığı kabul edilir.⁴⁴

³⁸ La Barre, *The Peyote Cult*, 33-35; Hulkrantz, *The Attraction of Peyote*, 30-31. Ayrıntılı bilgi için bk. Benciolini, Maria - Arturo Gutierrez del Angel, "From Solid to Frothy: Use of Peyote in the Cora and Huichol Easter in Western Mexico", *Peyote: History, Tradition, Politics, and Conservation*, ed. Beatrice C. Labate- Clancy Cavnar (Santa Barbara: Praeger, 2016), 171-190.

³⁹ La Barre, *The Peyote Cult*, 36; William E. Safford, "An Aztec Narcotic", *Journal of Heredity* 6/7 (1915), 295. Ayrıca bk. Vincenzo Petrullo, *The Diabolic Root: A Study of Peyotism the New Indian Religion, among the Delawares* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1934).

⁴⁰ Anderson, *Peyote: The Divine Cactus*, 7.

⁴¹ Omer C. Stewart, *Peyote Religion: A History* (Norman: University of Oklahoma Press, 1993), 128-140. Ayrıntılı bilgi için bk. Alexander Dawson, "Peyote in the Colonial Imagination", *Peyote: History, Tradition, Politics, and Conservation*, ed. Beatrice C. Labate - Clancy Cavnar (Santa Barbara: Praeger, 2016), 43-62.

⁴² John A. Saliba, *Understanding New Religious Movements* (Oxford: AltaMira Press, 2003), 180.

⁴³ Oklahoma ve Arkansas'ın bir kısmı.

⁴⁴ David Wallace Adams, *Education for Extinction: American Indians and the Boarding School Experience 1875-1928* (Lawrence: University of Kansas Press, 1995), 156-160.

Hükümetin Kızılderili kültürü bastırmak için başvurduğu asimilasyonist uygulamaların gittikçe artması neticesinde oluşan kritik kimlik krizine çözüm arayışlarında Kızılderililer arasında yeni dinî ve manevî hareketler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu durumun bir neticesi olarak 1850'lerden sonra Peyote kaktüsünün ritüelistik kullanımı Kuzey Amerika'daki yerli kabileler arasında yeni kullanım tarzıyla görülmeye başlanmıştır.⁴⁵ Bu yeni tarz, Peyote ayini sırasında çeşitli ruhlarla bağlantı kurabilme, vizyon arayışı ve davul eşliğinde şarkı söyleme gibi geleneksel Kızılderili inanç öğeleri ile Hristiyanlığa ait Kutsal Kitap okuma, ilahi söyleme gibi birtakım öğelerin bir araya getirilmesidir. Böylece baskın bir şekilde yerlilere özgü olmakla birlikte onların değişen dünyada kendi varlıklarını korumaya yardımcı olacak senkretik yeni ritüel biçimi meydana gelmiştir. 19. yüzyılın sonlarına doğru ilk olarak Nebraska'da bulunan Winnebago kabilesi arasında görülen bu ritüel biçimini isimlendirmek için "Peyotizm/Peyote İnancı" kavramı türetilmiş ve kullanımı hızla yayılmıştır.⁴⁶ Tarihsel sürece devam etmeden önce bu noktada şunu belirtmek gerekir ki hem kaktüs kullanımı başta olmak üzere yerlilerin kültürel özelliklerinin nüfuzu hem de Hristiyan düşüncesinin etkileri nedeniyle Peyotizm bazı araştırmacılarca bir dinî kültürlenme vakası olarak (akültürasyon⁴⁷) görülmektedir.⁴⁸ Bazı araştırmacılarınsa Kızılderililerin misyonerlik faaliyetlerini reddetmekle birlikte Hristiyanlığa ait öğeleri kendi inançlarına dâhil etmelerini Hristiyanlığa karşı "açıkça olumsuz ancak gizlice olumlu" bir tepkinin kanıtı olarak değerlendirdikleri belirtilir.⁴⁹

Tarihsel sürece döndüğümüzde Peyote İnancı'nın, yerli okulları, kabileler arası ziyaret, evlilik gibi çeşitli etmenlerinde yardımıyla hızla Oklahoma'daki diğer kabilelerinin arasında da yayıldığı görülür. Peyotizmin yerli kabileler arasında hızla yaygınlaşmasına tepki olarak Amerikan hükümeti, yerel yönetimler ve Hristiyan misyonerler bu bitkinin kullanımının yasaklanması konusunda güçlü bir muhalefet geliştirmişler, tehlikeli buldukları bu kaktüsün kullanımını engellemek için organize bir çaba göstermişlerdir. Neticede Peyote kullanımı 1888'de önce hükümet, sonra 15 eyalet yönetimi tarafından yasaklanmıştır. Peyote'nin yerlilerce dinî ve tıbbî amaçlarla kullanımına izin verilmesine yönelik çağrılara rağmen pek çok defa yasaklayıcı mevzuatlar çıkarılmaya devam etmiştir.⁵⁰ Bunun üzerine Peyote İnancı'na sahip çeşitli kabileler 19. yüzyılın sonlarında yasalar çerçevesinde meşru müdafaa haklarını kullanarak dinî özgürlük haklarını savunabilmek ve Peyote'nin dinî ritüellerde kullanımını meşrulaştırabilmek amacıyla örgütlenmeye başlamış ve 1918'e gelindiğinde Oklahoma'da Amerikan Kızılderili Kilisesi'ni (NAC) kurmuşlardır.⁵¹ Böylece Amerikan Kızılderili Kilisesi Peyote İnancı'nın kurumsallaşmış somut bedenini oluşturmuştur. Tüm bu süreç boyunca Quanah Parker (Comanche), Chivato (Lipan), Jim Aton (Kiowa), John Wilson (Caddo-Delaware) ve Jonathan Koshiway (Oto) ve adı resmî olarak tanınmayan çok sayıda insan Batı

⁴⁵ Lee Irwin, "Freedom, Law, and Prophecy: A Brief History of Native American Religious Resistance", *American Indian Quarterly* 21/1 (1997), 33-40.

⁴⁶ Stewart Sutherland - Peter Clarke (ed.), *The World's Religions: The Study of Religion, Traditional and New Religion* (London: Routledge, 2003), 123.

⁴⁷ Bir kültürün ya da kültür öğesinin başka bir kültüre girmesi sonucu her iki kültüründe değişime uğraması sürecini ifade etmektedir.

⁴⁸ Fred Voget, "The American Indian in Transition: Reformation and Accommodation", *American Anthropologist* 58/2 (1956), 250.

⁴⁹ Hulkrantz, *The Attraction of Peyote*, 16.

⁵⁰ Stewart, *Peyote Religion*, 213-224; Thomas C. Maroukis, *Peyote Road: Religious Freedom and the Native American Church* (Norman: University of Oklahoma Press, 2012), 103-129.

⁵¹ Stewart, *Peyote Religion*, 224-225.

Yarımküre'de Amerikan Kızılderili Kilisesi'nin tanıtılmasında ve benimsenmesinde önemli roller oynamıştır.⁵² Kaynaklarda Peyote karşıtlarının bitkinin kullanımını şeytanî göstererek eyalet ve federal yasalarla engellenme çabaları karşısında pek çok antropoloğun Peyote'nin sakramental kullanımını güvence altına alma hususunda yukarıda ismi geçen yerli öncülere destek olarak Peyote kullanan kabileleri tek bir çatı altında toplanmaya teşvik ettiği aktarılır. Öyle ki bazı antropologların Peyote'nin enteojenik (psikoaktif maddeleri dinî amaçla kullanma) uygulamalarını yasaktan korumak için Amerikan hukuk sistemiyle etkileşimlerinde Kızılderililere danışmanlık yaptığı ifade edilir.⁵³

Kaktüsün kullanımı 1918'den itibaren Amerikan Kızılderili Kilisesi'nde ritüelin bir parçası olarak tören ve uygulamalarda temel rol oynamış, bütün baskı ve yasaklamalara rağmen dinî ve tıbbî amaçlı kullanımı devam etmiştir. Bu çerçevede kilisenin ana amaçlarından biri Peyote kullanımını Kızılderili kabileler arasında yaymak diğeri de Peyote'nin dini ve tıbbi kullanımını muhafaza edebilmek için hükümet içinde lobi faaliyetlerinde bulunmaktır. Kızılderililer tarafından gerçekleştirilen lobi faaliyetleri ile Kongre'deki bazı üyeler 1916'den 1937'ye kadar devam eden yasaklama girişimlerine karşı yerlilerle aynı safta direnç göstermişlerdir.⁵⁴

Peyote ile ilgili doktrinel, etik ve ritüelistik uygulamaların ana hatlarını çizen Kilise, 1940'lara gelindiğinde Amerika çapında birçok farklı Kızılderili kabile üyelerini bünyesinde toplayan büyük bir pan-örgüt haline gelmiştir. Yerli olmayan gözlemcilerin bu inancın Amerikalıları kendi dinlerine çekmeye çalışan bir kült olduğu iddiasına karşın Kilise, Kuzey Amerika Kızılderili halkının kültürel ve manevi yeniden doğuşunu temsil ettiğini savunmuştur.⁵⁵

1960'a gelindiğinde Kızılderili Kilisesi on bir eyalette temsilciliklerini oluşturmuştur. 1960'lara kadar süren mücadelede peyotistler tarafından anayasal din özgürlüğü adına yapılan başvuruların antropologların yanı sıra bazı hukukçularca da desteklenmesi ile Peyote'nin bu inanca mensup Kızılderililerce dinî ritüellerde kullanımına birkaç eyalet yüksek mahkemesinde serbestlik getirilmiştir.⁵⁶

Kilisenin yoğun faaliyetleri sonucu 1978 "Dinî Özgürlükler Yasası"nda kongrenin yaptığı değişiklikle, Amerikan Kızılderilileri Kilisesi üyeleri (ve Meksika'daki bazı kabileler) Peyote'nin dini amaçlı kullanımına ilişkin yasal izni almışlardır. Günümüzde Arizona, Colorado, New Mexico, Nevada ve Oregon dâhil yirmi kadar eyalette 300.000 Amerikan Kızılderili Kilisesi mensubunun Peyote kullanımına yalnızca dinî ve tıbbî amaçla olmak üzere izin verilmektedir. Yerli olmayan Amerikalılar kiliseye dâhil olmak istediklerinde, bir gözetim sürecinden geçirilerek inancın merkezinde olan dinî ritüellere katılmayanlar ve asıl ilgisi uyuşturucuya olanlar üyeliğe kabul edilmemektedir. Kilise mensupları bu bitkiyi gelişi güzel

⁵² Oklahoma Historical Society (OHS), "Native American Church" (19 Nisan 2021).

⁵³ bk. Slotkin, "Peyotism, 1521-1891", 202-230.

⁵⁴ Stewart, *Peyote Religion*, 226-238; Katherine Pettipas, *Severing the Ties that Bind: Government Repression of Indigenous Religious Ceremonies on the Prairies* (Winnipeg: University of Manitoba Press, 1994), 145-165.

⁵⁵ Katherine Pettipas, *Severing the Ties that Bind: Government Repression of Indigenous Religious Ceremonies on the Prairies*, 167-168; James Slotkin, *The Peyote Religion: A Study in Indian-White Relations* (New York: Octagon, 1975), 72.

⁵⁶ Stewart, *Peyote Religion*, 240-245; David F. Aberle, *The Peyote Religion Among the Navaho* (Oklahoma: University of Oklahoma Press, 1991), 18, 65-80.

dağıtamamakta, Peyote'yi bulundurma ve ayin sırasında kullanma yetkisi şamanda bulunmaktadır.⁵⁷

Kuzey Amerika Kızılderilileri arasında yerli haklarını savunan hareketler arasında en başarılısı Peyote hareketi olmuştur. Hızlı kabul görüp geniş bir alana yayılmış olan inanç varlığını bir nesli geçkindir devam ettirmektedir. Bazı bölgelerde zayıflamaya başlamış olsa da hem yerlilere ait korunmuş alanlarda hem de Los Angeles gibi büyük şehirlerde hâlâ yayılımını sürdürmekte ve yeni taraftarlar kazanmaya devam etmektedir. Peyote hareketi dinî bir örgüt olarak konumunu Kızılderili Kilisesi çatısı altında pekiştirse de bu durum hareketin tamamen yerliler arasında daha eski olan inanışların yerini aldığı anlamına da gelmemektedir. Bu inanç bugün birçok Kızılderili için yerli halkların birliğinin (Panindianism) sembolü olarak öne çıkan revivalist bir inançtır.⁵⁸ Kızılderili kültürün yeniden canlandırılmasını temsil eden bu inancı geleneksel ve yabancı kültür öğelerinin bir sentezini içermesi ve aynı zamanda tek bir kabilenin değil genel yerli özelliklerini bünyesinde barındırması nedeniyle reformist yerli hareketi olarak görenlerde mevcuttur.⁵⁹

3. Peyote Ayininin İcrası

Önceki bölümlerde ifade edildiği üzere 1850'lerde Oklahoma'da ortaya çıkan Peyote ayini 1870 ve 80'lerde gelişim göstermeye devam etmiştir. 1918'de Kızılderili Kilisesi'nin kuruluşundan bu yana geçen süreçte uygulamanın gittikçe standartlaşmasına yönelik genel bir eğilim olmuştur.

Günümüzde törenin temelde sunağın yeri ve biçimine göre şekillenmiş “*Cross Fire*” ve “*Half Moon*” olarak adlandırılan iki büyük varyasyonu bulunmaktadır. Peyotistlerin büyük kısmı *Half Moon* yolunu takip etmektedir. Bu grubun Peyote töreni için kullandığı sunak hilal veya yarım ay şeklindedir. Bu hilal yahut yarım ayın kâinat döngüsünün bir parçası olarak kişinin yeryüzündeki hayatını temsil ettiği belirtilmektedir. Bireyin doğmadan önce ruh dünyasında var olduğunu ve ölümünden sonra tekrar oraya döneceğini bir başka deyişle sonsuz yaşam döngüsünün dünyevi kısmını sembolize etmektedir. Büyük bir hürmet ve dikkatle hazırlanan sunak en doğru şekliyle düzenlenmelidir. Peyote ayini için kurulan çadırın asıl ana kısmını teşkil eden sunak, ateşi, külleri, yarım ay şeklindeki höyüğü ve şamanın Peyote başta olmak üzere ritüel öğelerini yerleştirdiği alanı ihtiva etmektedir.⁶⁰

Cross Fire yolu sunağı daha karmaşık yapıdadır. Sunağın bir parçası olan ateş merkezde hafif çukur bir alanda biri doğu-batı diğeri kuzey-güney hattında uzanan kollar oluşturacak şekilde yakılmakta ve bu kollar merkezde kesişerek haç işareti oluşturmaktadır. Sunak ateş, küller, ayin malzemelerinin konulduğu alanı kapsayan tüm öğeleriyle birlikte at nalı şeklinde düzenlenmektedir.⁶¹ Peyote ayini her ne kadar senkretik öğeleri barındıran bir ritüel olarak tanımlansa da Hristiyanlığa ait öğelerin kullanılıp kullanılmaması veya ne derece nasıl yorumlanarak bu unsurlara yer verildiği takip edilen tarza ve kabilelere göre farklılık arz edebilmektedir. Bu bağlamda ritüelin iki varyasyonu arasındaki farklardan biri *Cross Fire* tarzı törenlerde Hristiyanlığa ait öğelerin daha belirgin şekilde yer almasıdır. Örneğin bu grubun

⁵⁷ Stewart, *Peyote Religion*, 332-333; Saliba, *Understanding New Religious Movements*, 181.

⁵⁸ Anthony F. C. Wallace, “Revitalization Movements”, *American Anthropologist* 58/2 (1956), 265, 279.

⁵⁹ Voget, “The American Indian in Transition: Reformation and Accommodation”, 250.

⁶⁰ Maroukis, *Peyote Road*, 92 - 93; Stewart, *Peyote Religion*, 339.

⁶¹ Maroukis, *Peyote Road*, 94.

bazı temsilcilerine göre sunağın merkezindeki ateşin oluşturduğu haç işareti İsa'nın kendisini insanlık için çarmıhta feda edişini sembolize etmektedir. Yine bir kısmına göre at nalı şeklindeki sunağın tepeden görünümünü İsa'nın topuk izine benzemektedir. Bir başka husus ise *Half Moon* sunağındaki tütünün, burada yerini Kutsal Kitaba bırakmış olmasıdır. Yani *Cross Fire*'de Peyote ayininde tütün içimine yer verilmemesinin⁶² yanı sıra Kitâb-ı Mukaddes'e *Half Moon* yolunun aksine çok daha fazla yer verilmektedir. Hem ayin sürecinde çeşitli aşamalarda kutsal metinlerden okuma yapılmakta hem de gece boyu süren tören kutsal metinlere dayalı bir vaazla sonlandırılmaktadır. Yüce Ruh'u Mesih olarak kabul eden *Cross Fire* grupları Peyote'nin bu ayindeki kullanımını gerçeği öğretme ve açıklama yönü ile İnciller'e benzetmektedir. Kutsal Kitap pasajlarının ayinlerde okunması dışında Peyote uygulamasına bizzat kutsal metinlerden dayanak sağlamaya çalışma çabaları da mevcuttur.⁶³ Örneğin Kitâb-ı Mukaddes metinlerinde geçen "acı otlar"⁶⁴ ifadesinin Peyote'ye; "yiyen adam"⁶⁵ ifadesinin ise Peyote tüketenlere işaret ettiği belirtilir.⁶⁶ Bununla birlikte her iki ritüel varyasyonunda da şarkı ve dualarında Hristiyanlığa ait kelimeler sıkça yer almaktadır.⁶⁷

İki grup arasında yukarıda bahsedilen farklılıklar dışında hemen her kabilede törenle ilgili ortak bir süreç işlemektedir. Peyote ayinleri düzenli olarak belirlenen takvimin yanı sıra özel gün veya durumlarda da icra edilmektedir. Bu özel gün veya durumlar genellikle doğum, evlenme, ölüm gibi geçiş evreleri, anma ve bağımsızlık günü, Noel, Paskalya gibi dinî gün ve bayramlardır. Bu durumların dışında kıtlık, kuraklık yahut av öncesi ve sonrası, hastalıklara şifa bulma gibi durumlarda da şamanın takdiri ile yine Peyote töreni düzenlenebilmektedir. Yine Amerikan yerlilerinin düzenlediği yıllık toplantılar yahut ulusal konferanslar sırasında da katılımcılarla birlikte Peyote ayinleri yapılabilmektedir.⁶⁸

Tören Peyote çadırında⁶⁹ şaman veya şifacı nezaretinde Cuma veya cumartesi akşam başlatılır ve gece boyu sürer. Ateşle ilgilenen görevli tören başlamadan önce ateşi yakarak ayin boyunca kapının yakınında oturup ateşin şafağa kadar yanması için odun taşıma hizmetini yerine getirir. Tören sırasında ise yığın haline gelen küllerle kartal, su kuşu, yıldız veya haç gibi Peyote İnancı ile ilgili semboller oluşturur. Akşam karanlığı yaklaştığında şaman ayin için herkesi bir araya toplar ve saat yönünde içeri girip yerleşmeleri için cemaati yönlendirir. Kendisi batı tarafında yerini alarak baş davulcuyu sağına, sedir dalları ile ilgilenecek görevliyi soluna, ateşle ilgilenen görevliyi de kapının kuzey girişine oturtur. Sunağın üstüne bir örtü sererek ayin malzemelerini kutusundan çıkararak buraya dizer. Görevli sedir dallarını ateşin üzerine koyar. Ardından şaman ayin malzemelerini arındırmak için dört kez sedir tütsüsü üzerinden geçirir. Oymalı ve boncuklu asasını bazen yere dik olarak bazen sunak üzerine uzatarak koyar. Kutsal Peyote kaktüsü büyük bir özenle sunak üzerine yerleştirilir. Cemaate tütün yaprağı ve mısır püskülü dağıtılır. Üyeler

⁶² *Cross fire* ritüellerinin bazılarında örneğin Winnebago ve Sioux ritüellerinde tütün hiç kullanılmazken Osage ve Caddo Delaware çok az miktar tütün kullanımına izin verir.

⁶³ Maroukis, *Peyote Road*, 96.

⁶⁴ *Kitab-ı Mukaddes* (Erişim 25.04.2021), Çıkış 12:8.

⁶⁵ Romalılar 14:1-3.

⁶⁶ Anderson, *Peyote: The Divine Cactus*, 51.

⁶⁷ Stewart, *Peyote Religion*, 339; Vincent Catches, "Native American Church: The Half-Moon Way", *Wicazo Sa Review* 7/1 (1991), 20-22.

⁶⁸ Maroukis, *Peyote Road*, 94.

⁶⁹ Çadır mevcut olmadığında, gizlilik gerekli olmadığında veya fırtınalı havalarda geleneksel yerli kulübesi, sekizgen kilise binası, şahıslara ait evlerde de ayin mekânı olarak kullanılmaktadır. Bu gibi durumlarda ateş dışarıda yakılarak sıcak közleri ayin için içeri alınmaktadır.

tütün sararak kendi sigaralarını oluştururlar. *Half Moon* yolunda tütün kullanılmadığından bu kısım yer almamaktadır. Ayinin düzenlenme amacı açıklanarak herkesin dikkatini bu konuya vermesi istenir. Ateşle ilgilenen görevli elindeki özel çubukla önce şamanın sigarasını sonra saat yönünde tüm katılımcıların sigarasını yakar ve herkes dualar eşliğinde sigara dumanını içine çeker. Dua tamamlandığında görevli izmaritleri toplayarak sunağın üzerine bırakır. Ardından şaman sunak üzerindeki kutsal Peyote'yi alarak cemaatin oluşturduğu halkanın etrafında dolaştırdıktan sonra dört kez sedir tütsüsü üzerinden geçirir. Bu sırada katılımcılara bir demet adaçayı dağıtılır. Üyeler kutsal bitkiyi yemeden önce adaçayı ile el, yüz ve başlarını ovuşturarak kendini arındırır. İlk olarak şaman Peyote tomurcuğunu yutar ve herkesin Peyote tomurcuğunu alıp yutması için çadırdaki dolaşır. Ardından davul eşliğinde şarkılar söylenir ve uzun bir tefekkür süreci gece yarısına kadar devam eder.⁷⁰

Half Moon tarzında düzenlenen ayinlerde gece 12 olduğunda şaman tarafından gece yarısı su seremonisi gerçekleştirilir. Ateşin üstüne sedir dalları atılır, şaman davulcunun yardımıyla suyu davet için üç ya da dört şarkı söyler. Sonrasında kartal kemiğinden yapılmış düdüğünü dört kez üfler. Ateşle ilgilenen görevli su kovasını getirerek diz çöker ve sigara sararak dua eşliğinde içer. Sırasıyla şaman ve diğer görevlilerde aynı şeyi yapar. Su şamanın önüne getirilerek ayinin amacı katılımcılara tekrar hatırlatılır. Daha sonra şaman elindeki düdükle suya dört yönü gösteren çapraz çizgiler çizer. Kuş tüyü yelpazeyi suya daldırarak yine dört yöne serpiştirir. Su kovası katılımcıların birer yudum alması için çadır içinde saat yönünde gezdirilir. Görevli kovayı dışarı çıkarır, şaman da dışarı giderek dört yöne doğru düdüğünü üfler.⁷¹

Cross Fire grubu törenlerinde gece yarısı su seremonisi yoktur. Ancak yine de 12 olduğunda şarkılara ara verilir. Şaman Kutsal Metne dayalı bir vaaz verir. Bazen Kutsal Kitap sunağa konarak Peyote de onun üzerine yerleştirilir. Diğer malzemeler gibi Kitapta arındırma işlemi için sedir tütsüsünden geçirilir. Kutsal Kitaptan alıntı yapmayı tercih eden grup için gece boyu uykudan feragat etmek İsa Mesih'in çarmıhtaki fedakârlığına iştirak etmektir.⁷²

Gece yarısı aktivitelerinin ardından dualara ve davul eşliğinde şarkılar söylenmeye devam edilir ve vizyonlar eşliğindeki uzun tefekkür süreci gün doğana dek sürer. Peyote ayini sabah gün doğumu ile katılımcıların çadırdan dışarı çıkması ve hep beraber büyük bir ziyafet sofrasına oturmasıyla sona erer.⁷³ Kadınların ayine iştiraki ile ilgili olarak farklılıklar söz konusudur. Bazı kabilelerde kadınlar çadırın kurulması ve yemek servisi dışında törene katılmazken bazılarında Peyote alımı ve duaya katılabilirler ancak genellikle davul çalma ve şarkı söylenmesine eşlik etmezler. Çocuklar ise on yaşından itibaren törenleri izleyebilir fakat yetişkin oluncaya kadar herhangi bir rol üstlenemezler.⁷⁴

Yukarıda genel olarak aşamaları anlatılan Peyote töreninin en önemli kısmını Peyote tomurcuklarının yutulması teşkil etmektedir. Daha önceki kısımlarda ayrıntılı bir şekilde ele alındığı gibi bitkinin tüketilmesinin ardından katılımcılarda önce sarhoşluk, kas gerginliği, kusma gibi hoş olmayan birtakım etkiler ortaya çıkmaktadır. Yaklaşık bir saat içinde bu durum yerini bilinç değişikliği ile ortaya çıkan vizyonlara bırakmaktadır. Bu deneyimi tecrübe eden

⁷⁰ Maroukis, *Peyote Road*, 97-98.

⁷¹ Maroukis, *Peyote Road*, 99.

⁷² Maroukis, *Peyote Road*, 100.

⁷³ Stewart, *Peyote Religion*, 344-356; Maroukis, *Peyote Road*, 55-58.

⁷⁴ Slotkin, *The Peyote Religion: A Study in Indian - White Relations*, 23-25; Catches, "Native American Church: The Half-Moon Way", 17-24.

inanırların ifadelerine göre gözlerini kapattıklarında arka planda sürekli değişen renklerle birlikte geometrik şekillerin veya tanıdık nesnelerin olağanüstü görünecek kadar mükemmel ve tarif edilemeyecek kadar güzel kaleydoskopik görüntülerin zevkini saatlerce sürmektedirler. Törenin ilk bölümünde katılımcılar bu duyguya teslim olurlar ve Peyote'nin onlara evrenin ardındaki hakikati öğretmesine izin verirler. Ritüelin son bölümünde ise zihin, Peyote'nin bilinçaltına öğrettiklerini bilinçli zihinle düşünmeye ve anlamaya yönlendirilir. Tüm deneyim, kişiye ve tüketilen bitkinin miktarına bağlı olarak 6 ila 12 saat arasında sürebilir. Peyote'nin tüm etkilerini yaşamış fertlerin deneyim sonrası asla hayal kırıklığı yaşamadığı aksine hoş bir rahatlama duygusuyla huzura ermiş ve dünyayla büyük ölçüde barışmış hissettiği belirtilir. Dyck ve Bradford'un aktardığına göre Fannie Kahan törene katılan bir gözlemcinin ayinle ilgili olarak şu ifadeleri kullandığını yazmaktadır: "Yüce Yaratıcının her yerde mevcut olduğuna dair yoğun ve canlı bir farkındalık kazandıran muazzam bir dinsel deneyim imkanı sunar....ayın aynı zamanda uzun yıllar herhangi bir birleştirici kurumu olmayan Kızılderililer arasında da onların kaynaşmasını sağlayan büyük bir güçtür".⁷⁵

"Vizyon arayışı"nı gerçekleştirebilme hedefi yani "Kutsal" ile vizyon yoluyla kişisel ilişki kurabilme, Kızılderili inanışlarının ortak özelliğidir.⁷⁶ Amerikan Kızılderili Kilisesi mensupları da "Yüce Ruh" olarak adlandırdıkları (ki üyelerden bir kısmına göre İsa Mesih ve Yüce Ruh bir ve aynıdır) yaratıcı başta olmak üzere çeşitli ruhlarla iletişim kurabilme ve haberleşme vasıtası olarak Peyote'ye kutsal bir sakrament nazarı ile bakmaktadırlar. Yerlilere göre bu kutsal kaktüs manevi ve iyileştirici amaçlar için Yüce Ruh tarafından kasıtlı olarak var edilmiştir. Bu inancın mensupları tarafından Peyote kaktüsünün kesinlikle eğlence amaçlı kullanılamayacağı ve halüsinojenik etkilerinin manevî vizyonlar olduğu kabul edilir.⁷⁷

Ayin sırasında alınan bitkinin etkisi ve dozajına bağlı olarak görülen vizyonlar, manevî iç görüler elde etmek için yapılan bireysel keşifler olarak tanımlanır. Bu vizyonların törene katılanlara oldukça yüksek bir öz farkındalık kazandırması amaçlanır. Hatta kısa bir an bile olsa Yüce Ruh (kabileye göre bu İsa Mesih'de olabilir) ile bağlantı kurulabilmesi beklenir. Yerlilere göre ayin sırasında kutsal kabul edilen Peyote'nin aracılığıyla kişinin üçüncü gözü açılır. Bu sayede inancın çeşitli ruhlar (bu ruhlar kabile ve ayine bağlı olarak Yüce Ruh – İsa Mesih, Mescalito (Peyote'nin) ruhu, çeşitli bitkilerin ruhları, kartal, geyik ya da jaguar gibi güçlü hayvanların ruhları, kabileye ait büyük ata ruhları olarak tasvir edilir) ile irtibat kurması neticesinde evren ve kendisi hakkındaki hakikat bilgisine eriştiği kabul edilir. Bunun yanı sıra yerlilere göre irtibata geçilen evrendeki bu çeşitli ruhlar, üyelere bireysel keşifleri yoluyla uzun yıllar hayatta kalma, başarı ve sağlık imkânlarını beraberinde getiren bir 'güç' de hediye ederler. Yine ayinin lideri, meskalinin etkisi ile iletişim kurduğu ruhtan geleceğe dair bilgi de elde edebilir. Bu deneyimler yaşlı üyelerce onaylanır ve çoğunlukla gizli tutulur.⁷⁸

⁷⁵ Erika Dyck-Toly Bradford, "Peyote on the Prairies: Religion Scientist, and Native Newcomer Relations in Western Canada", *Journal of Canadian Studies* 46/1 (2012), 29.

⁷⁶ Elizabeth Puttick, "Peyote Cult", *Encyclopedia of New Religions Movements*, ed. Peter B. Clarke (London - New York: Routledge, 2006), 431-432.

⁷⁷ Maroukis, *Peyote Road*, 38, 62-63.

⁷⁸ Puttick, "Peyote Cult", 493; Maroukis, *Peyote Road*, 80-83.

SONUÇ

Psikoaktif bitki sınıfında yer alan Peyote kaktüsü Meksika ve Rio Grande Kızılderilileri tarafından yüzyıllar boyunca dinî törenlerde kullanılmıştır. Peyotizm yapısı ve içeriği itibarıyla Meksika’da var olan bu tören ve geleneksel teolojilere dayanmaktadır. Dolayısıyla 1880’lerin başında Amerika’nın Büyük Ovalar olarak adlandırılan bozkırlarında yaşayan yerliler arasında görülmeye başlayan Peyotizm hareketinin, daha eski bir dinî kalıbın yeni ifadesi olduğunu söyleyebiliriz. Hristiyanlığın bir takım unsurları ile birleşip yeni tarzına bürünmüş olan bu hareket, ayini, ritüelistik araçları ve temel doktrini ile zamanla daha intizamlı hale gelerek “Peyote Yolu/ Peyotizm” adı altında Kızılderili bölgesindeki kabileler arasında hızla yayılmış ve 1918’de kurulan Amerikan Kızılderili Kilisesi ile örgütlü bir organizasyon haline gelmiştir. Kiliseye mensup farklı kabileler arasında Peyotizm uygulamalarında farklı derecelerde Hristiyanlık unsurlarına ve yerli sembolizmine rastlanmaktadır. Bu durumla ilgili olarak Hristiyan misyonerlerin baskılarının bu dine ait öğelerin Peyotizmle harmanlanmasını kolaylaştırmış olabileceği, Peyotistlerin beyaz adamdan gelen güçlü muhalefete karşı kendilerini daha iyi savunabilmek için uygulamalarını Hristiyanlığa daha uygun hale getirdikleri söylenebilir. Nitekim ortaya çıkıp yayıldığı ilk dönemde Peyote uygulamalarında Hristiyanlıkla yerel kültürü bağdaştırmaya yönelik içeriğin artma eğiliminde olduğu görülürken günümüzde daha eski ve sade olan ayinlere yönelik son eğilim de bu görüşü desteklemektedir. Dolayısıyla Peyotizm Hristiyanlıkla açık ve yüzeysel senkretizmine rağmen esasen yerli bir Amerikan inancıdır. Bu inanç temelde yerli inancının önemli bir parçası olan “kutsal bitkilerle şifa elde etme ve vizyon arayışına” hitap etmektedir. Peyotizm’de kutsal Peyote kaktüsü doğaüstü olanla irtibat kurarak hikmet ve şifaya erişmeyi sağlayan vizyonları oluşturmada en etkili vasıta. Peyote deneyimi kişiden kişiye değişmekle birlikte birey Peyote’nin sağladığı vizyonlar sayesinde varoluş amacını, bu dünyadaki yerini ve evrenin tüm hakikatlerini öğrenme ve anlama imkânı bulur. Bu nedenle Peyote ritüelinin deneyimi ile gerçekleşen vizyonlar sadece Peyote yemenin mekanik bir sonucu olmayıp yerli gelenek ve kültürünün alternatif özelliklerine de tabidir.

Peyote kaktüsünün ayin sırasında inanırların vizyonlara erişmesini sağlayan bir araç olmasının yanı sıra maruz kaldıkları kültürel soykırım, bölge ve yaşam tarzının değişmesi gibi nedenlerle varlığı tehdit altında olan Amerikan Kızılderili topluluğunun dinî bir deneyim yoluyla uyumlu bir cemaat oluşturabilmesi amacına hizmet ettiği de görülmektedir. Peyote beyhude bir savaşla varlığını tamamen kaybetmekle kültürünün tamamen asimile olması arasında kalan Kızılderililer için tutunacak sağlam bir dal teşkil etmiştir. Netice itibarıyla Peyotizm yerlilerin kültürel kimliklerinden tamamen vazgeçmeden beyazların egemen olduğu topluma uyum göstermelerini sağlamıştır. Peyote yolu Pan-Kızılderili olmakla birlikte döneminde ortaya çıkan diğer hareketlerin aksine isyancı özellik taşıması, kardeşlik duygusu ve insanlık sevgisine önem vermesi gibi yönleriyle Kızılderili kimliğin olumlu bir ifadesini yansıtmaktadır. Peyotizmin tüm bu özellikleri onun yerliler arasındaki şimdiye kadar görülen en yaygın ve başarılı hareket olmasını sağlamıştır. Gelecekte ne olur bilinmez, ancak Peyote Yolu günümüzde Kuzey Amerika’da baskın yerli inancı olarak konumunu halen muhafaza etmektedir.

KAYNAKLAR

- Aberle, David F. *The Peyote Religion Among the Navaho*. Oklahoma: University of Oklahoma Press, 1991.
- Adams, David Wallace. *Education for Extinction: American Indians and the Boarding School Experience 1875 - 1928*. Lawrence: University of Kansas Press, 1995.
- Akvardar, Yıldız. “Halüsinojenler”, *Madde Bağımlılığı Tanı ve Tedavi Klavuzu El Kitabı*. 181 - 185. PDF: Sağlık Bakanlığı Yayınları, 2012. <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/maddebagimlilik.pdf>
- Allcckblog. “Kaleydoskop veya Çiçek Dürbünü Olarak Geçen Aygıt Hakkında Bilgi”. Erişim 1 Nisan 2021. <https://alycck.wordpress.com/2016/02/22/kaleydoskop-ve-ya-cicek-durbunu-olarak-da-gecen-aygit-hakkinda-bilgi>
- Anderson, Edward Frederick. “The Biogeography, Ecology, and Taxonomy of Lophophora”. *Brittonia* 21/4 (1969), 299-310.
- Anderson, Edward Frederick. “Structure, Development and Taxonomy of the Genus Lophophora”. *American Journal of Botany* 57/5 (1970), 569-578.
- Anderson, Edward Frederick. *Peyote: The Divine Cactus*. Arizona: University of Arizona Press, 1996.
- Barber, Carroll G. “Peyote and the Definition of Narcotics”. *American Anthropologist* 61/4 (1959), 641-646.
- Baygar, Tuba. *Alkaloidlerin Kimyasal Analizi ve Biyolojik Aktivitelerinin Belirlenmesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Benciolini, Maria - Gutierrez del Angel, Arturo. “From Solid to Frothy: Use of Peyote in the Cora and Huichol Easter in Western Mexico”. *Peyote: History, Tradition, Politics, and Conservation*. ed. Beatrice C. Labate - Clancy Cavnar. 171-190. Santa Barbara: Praeger, 2016.
- Blewett, Duncan B. - Chwelos, Nick. *Handbook for the Therapeutic Use of Lysergic Acid Diethylamide-25 Individual and Group Procedures*. b.y.: y.y., 1959. MAPS, Multidisciplinary Association for Psychedelic Studies. “Handbook for the Therapeutic Use of Lysergic Acid Diethylamide-25 Individual and Group Procedures”. Erişim 1 Nisan 2021. <https://maps.org/research-archive/ritesofpassage/lsdhandbook.pdf>
- Catches, Vincent. “Native American Church: The Half-Moon Way”. *Wicazo Sa Review* 7/1 (1991), 17-24.
- Dawson, Alexander S. “Peyote in the Colonial Imagination”. *Peyote: History, Tradition, Politics, and Conservation*. ed. Beatrice C. Labate - Clancy Cavnar. 43-62. Santa Barbara: Praeger, 2016.
- Dixon, Walter E. “The Physiological Action of the Alkaloids Derived from Anhalonium Lewinii”. *Journal of Physiology* 25 (1899), 69-86.

- Dyck, Erika - Bradford, Toly. "Peyote on the Prairies: Religion Scientist, and Native Newcomer Relations in Western Canada". *Journal of Canadian Studies* 46/1 (2012), 28-52.
- El-Seedi Hesham R. vd. "Prehistoric Peyote Use: Alkaloid Analysis and Radiocarbon Dating of Archaeological Specimens of Lophophora from Texas". *Journal of Ethnopharmacology* 101/1-3 (2005), 238-242.
- Furst, Peter T. *Hallucinogens and Culture*. San Francisco: Chandler and Sharp, 1976.
- Gottlieb, Adam. *Peyote and Other Psychoactive Cacti*. California: Ronin Publishing, 1977.
- Hulkrantz, Ake. *The Attraction of Peyote*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1997.
- Irwin, Lee. "Freedom, Law, and Prophecy: A Brief History of Native American Religious Resistance". *American Indian Quarterly* 21/1 (1997), 33-55.
- Kitab-ı Mukaddes. Erişim 25 Nisan 2021. <https://www.kitabimukaddes.com>
- La Barre, Weston. "Statement on Peyote". *Science* 114 /2970 (1951), 582-583.
- La Barre, Weston. "Anthropological Perspectives on Hallucination and Hallucinogens". *Hallucinations: Behavior, Experience and Theory*. ed. Ronald K. Siegel-Louis J. West. 9-52. New York: John Wiley, 1975.
- La Barre, Weston. "Peyotl and Mescaline". *Journal of Psychedelic Drugs* 11/1-2 (1979), 33-39.
- La Barre, Weston. *The Peyote Cult*. Norman - London: University of Oklahoma Press, 2012.
- La Farge, Oliver. "Defining Peyote as a Narcotic". *American Anthropologist* 62/4 (1960), 687-689.
- Leary, Timothy vd. *The Psychedelic Experience*. London: Penguin Classics, 2008.
- Maroukis, Thomas C. *Peyote Road: Religious Freedom and the Native American Church*. Norman: University of Oklahoma Press, 2012.
- Marshall, C. R. "An Enquiry into the Causes of Mescal Visions". *Journal of Neurology and Psychopathology* 17/68 (1937), 289-304.
- Maurer, David W. "Peyote is not a Drug of Addiction". *American Anthropologist* 62/4 (1960), 684-685.
- Metzner Ralph (ed.). *Ayahuasca: Hallucinogens, Consciousness, and the Spirit of Nature*. New York: Thunders Mouth Press, 1999.
- Myerhoff, Barbara G. *Peyote Hunt: The Sacred Journey of the Huichol Indians*. New York: Cornell University Press, 1976.
- NAC, Native American Church. Erişim 3 Mart 2021. <https://www.nativeamericanchurch.com>
- OHS, Oklahoma Historical Society. "Native American Church". 19 Nisan 2021. <https://www.okhistory.org/publications/enc/entry.php?entry=NA015>
- Petrullo, Vincenzo. *The Diabolic Root: A Study of Peyotism, the New Indian Religion, among the Delawares*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1934.

- Pettipas, Katherine. *Severing the Ties that Bind: Government Repression of Indigenous Religious Ceremonies on the Prairies*. Winnipeg: University of Manitoba Press, 1994.
- Puttick, Elizabeth. "Peyote Cult". *Encyclopedia of New Religions Movements*. ed. Peter B. Clarke. 492-494. London-New York: Routledge, 2006.
- Radin, Paul. *The Winnebago Tribe*. Lincoln - London: University of Nebraska Press, 1990.
- Saliba, John A. *Understanding New Religious Movements*. Oxford: AltaMira Presss, 2003.
- Safford, William E. "An Aztec Narcotic". *Journal of Heredity* 6/7 (1915), 291-311.
- Schultes, Richard Evans. "Peyote and the American Indian". *Nature* 30/3 (1937), 155-157.
- Schultes, Richard Evans. "The Appeal of Peyote (*Lophophora Williamsii*) as a Medicine". *American Anthropologist* 40/4 (1938), 698-715.
- Slotkin, James S. "Peyotism, 1521-1891". *American Anthropologist* 57/2 (1955), 202-230.
- Slotkin, James. *The Peyote Religion: A Study in Indian-White Relations*. New York: Octagon, 1975.
- Spindler, George D. "Personality and Peyotism in Menomini Indian Acculturation". *Psychiatry* 15/2 (1952), 151-159.
- Stewart, Omer C. *Peyote Religion: A History*. Norman: University of Oklahoma Press, 1993.
- Stewart Sutherland - Peter Clarke (ed.). *The World's Religions: The Study of Religion, Traditional and New Religion*. London: Routledge, 2003.
- Thomas, Robert K. "Pan - Indianism". *Midcontinent American Studies* 6/2 (1965), 75-83.
- Voget, Fred. "The American Indian in Transition: Reformation and Accommodation". *American Anthropologist* 58/2 (1956), 249-263.
- Wallace, Anthony F. C. "Revitalization Movements". *American Anthropologist* 58/2 (1956), 264-281.